

UN VOLUM DEL FONS DOCUMENTAL DELS
COMTES DE SANTA COLOMA DE QUERALT,
CONSERVAT A L'ARXIU MUNICIPAL DE
TORREDEMBARRA

Autor: Joaquim Nolla i Aguilà

1
Tinch rebue del s^r don Carlos de
Llupia trenta dos lliures vuyt sous y
nove diners d'uh 32 ll 8 s 9 y son per
lo que ha ocupat lo compliment de la
còpia del procy de la causa se agos
ta en la real audientia arcahu
del s^r m^r Pastor entre don Joan
cans de obrinelly de una y lo de
s^r don Carlos gla senora dona
senalia de Llupia y de mare de part
aleia comprant de la clacura
feta entre procy per mi que el
Joan Amat senia de manamelt
que es en folio 134 y per la part
dell es cano no comprant de
laque la part co cans de la causa
venda y per lo ver fet lo p^r de
ma una vuy ha 26 de Agost
1662

Jaume Vila notari
senia de la causa

Rebut del Notari Jaume Vila, conforme Carles de Llupia havia lliurat 32 lliures, 8
sous i 9 diners per la còpia del procés de la causa. 36 d'agost de 1662.

Fons: Arxiu Municipal de Torredembarra.

Introducció

A l'Arxiu Municipal, conjuntament amb els fons documentals que s'hi conserven (municipal, d'institucions, d'associacions, d'imatges, etc.)¹, hi ha volums i documents solts que no formen part de cap fons i s'integren dins les col·leccions factícies (són peces documentals que han estat separades del fons al qual pertanyien, o bé col·leccions de documents agrupats sota criteris personals). Entre aquestes, hi ha un volum documental que en el seu moment va ser desglossat del fons dels Comtes de Santa Coloma (una còpia del procés que mantingueren entre els senyors Francesc d'Olzinelles, d'una banda, i Carles de Llupià i Cecília de Llupià, de l'altra, pel senyoriu de Torredembarra).

Amb aquest treball volem donar a conèixer l'existència i contingut del volum i, així mateix, aportar unes notes sobre aquest fons documental. Un fons, sens dubte, molt important per a l'estudi de la història de Torredembarra.

Ingrés del volum

Sovint, quan trobem aquests volums o documents solts, ens és difícil conèixer la seva procedència i respondre com i per què aquests han ingressat a l'Arxiu. Per sort, no és aquest el cas. Revisant el fons municipal hem pogut localitzar unes notes² que ens permeten respondre a les qüestions abans plantejades. L'any 1936, el 7 de gener, es va rebre a l'Ajuntament una carta d'un advocat de Barcelona, el senyor E. Mitjana de las Doblas, en la qual comunicava que tenia a les seves mans uns 200 documents, entre els quals hi havia 90 pergamins (el més antic de 1206), que feien referència a Torredembarra i al seu senyoriu. Si hi hagué cap resposta per part de l'Ajuntament ho desconeixem, ja que no hem trobat cap notícia al respecte. Deduïm que davant la convulsió política i posterior guerra civil es prioritzaren altres temes i aquest restà en l'oblit. No fou fins l'any 1950 quan, arran de la descoberta de la carta amb la proposta abans mencionada, s'acordà en el ple del 30 de novembre localitzar l'esmentat senyor i estudiar la compra dels documents:

“ Acordose indagar el paradero del sr. Mitjana que en 1936 ofreció un lote de 200 documentos históricos de esta villa y gestionar su adquisición, según carta encontrada en el archivo”³

En la seva resposta el sr. Mitjana comunicà a l'Ajuntament que malauradament ara ja solament tenia un volum i que, aquest, seguia estant a la seva disposició. Així mateix, descriu el que succeí amb els altres volums i documents, la qual cosa ens permet conèixer com es va disgregar aquest fons i el per què de la seva conservació avui dia en diferents institucions. Sense explicar com aquests documents havien anat a parar a les seves mans, solament apunta que ell era un amant dels estudis històrics⁴, ens relaciona breument què succeí amb la resta de documents suara esmentats:

“En 8 de agosto de 1936, se dió un decreto de incautación, entre otros de los antiguos archivos de la Nobleza a favor de la Generalidad de Cataluña, y en estas condiciones entregué, entre otros – 195 documentos (87 pergaminos y 108 en papel), el 11 de julio del propio año. Acompañaba un índice del que tengo còpia. Todo lo entregé al señor Duran y Sanpere.

Posteriormente en 1949, he cedido al archivo de la Corona de Aragón, para que puedan consultarlos todos tres legajos números 19, 20 y 57- y documentos [...]– El número 19 de Torredembarra, tiene la compra por la casa de Icart, diezmos, jurisdicción, oratorio, Beneficio de San Juan, etc.

El número 20, trata de las Salinas, hornos, molinos, etc.

Conservo un libro interesante, que es un pleito por la Baronía de Torredembarra, pero este seria necesario que lo vieran. “⁵

Sembla que no hi hagué una resposta immediata per part de l'Ajuntament; així es desprèn d'una carta, amb data 23 de març de 1951, que envià el Sr. Mitjana a l'Ajuntament en la qual reitera que té el volum del procés de Torredembarra, d'uns quatre-cents folis valorat en mil pessetes, i que, tot i tenir altres ofertes, el seu desig és arribar a un acord amb l'Ajuntament.

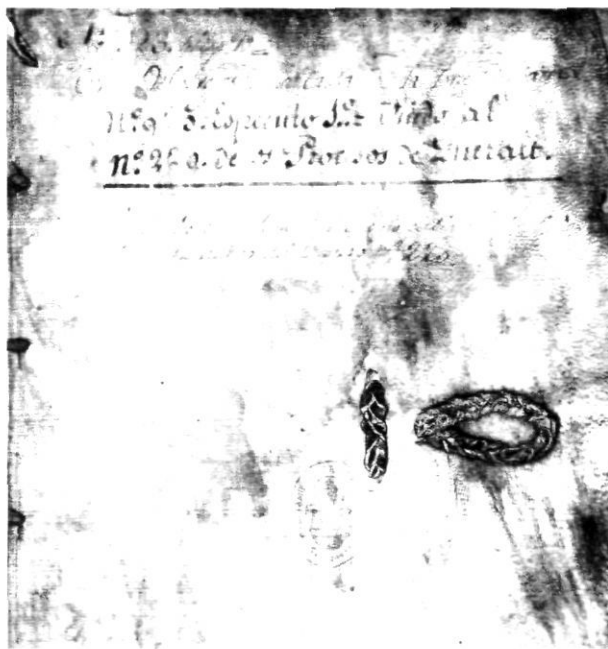
Per acord de Ple, 29 de març de 1951, s'acordà examinar el llibre sobre privilegis de la vila valorat en mil pessetes que oferia el Sr. Mitjana. Amb aquest objectiu, es cursà un ofici de l'alcalde Francesc Gual, amb data 2

d'abril de 1951, en el qual es comunicava al Sr. Mitjana que properament el visitaria el Sr. Josep Farré, com a delegat de l'Ajuntament, per tal d'examinar el volum i determinar-ne el preu. Transcrivim part d'aquest ofici com a testimoniatge, d'una banda, de les dificultats econòmiques de l'Ajuntament i, de l'altra, de l'interès que hi havia per part d'alguns vilatans per conèixer millor la història de la vila:

“Por ser este Ayuntamiento el único de España que no tiene Cupo de compensación, a causa de no tener implantado el Repartimiento de Utilidades durante los años 1942 y anteriores, la situación económica del mismo es agobiante y no puede cumplir sus mas perentorias necesidades.

*Expuesto lo anterior y queriendo satisfacer el anhelo de varios vecinos, hemos dado vida a su oferta del año 1936 para que pueda haber en esta villa antecedentes auténticos de su historia: creemos que el citado libro podrá satisfacer en parte, a dichos interesados.”*⁶

Finalment, durant el plenari del 10 de maig de 1951, s'acordà adquirir el volum pel preu de 500 pessetes.⁷

Descripció del volum

408 folis enquadernats amb cobertes de pergamí.

Mides: 34 x 24 cm.

Conservació: regular. Alguns folis de l'interior presenten taques d'humiditat que dificulten i/o impedeixen la lectura.

Idioma: llatí, català i castellà.

Coberta: pergamí.

Inscripció al lloc: *Torredembarra. N. 923.*

Inscripció a la coberta: *n° 923 Espéculo 1° = Unido al n° 220 de los Procesos de Queralt. Va suelto este volumen por que no cabia en los demás traslados del Proceso n° 220.*

Interior: Sis folis sense numerar i quatre-cents dos numerats a l'anvers, al marge superior dret.

Els tres primers folis estan en blanc.

En el quart foli hi ha el títol del manual:

"Còpia del procés de la causa que en la Real Audiència de Catalunya se porta entre Francisco d'Olzinelles Agents i Don Carlos de Lupia i Doña Cecília de Lupia y de Reart cònjuges dependents sobre lo lloc y terme de la Torre Dembarra.

Es de don Carlos de Lupia esta copia".

En el cinquè foli hi ha l'índex dels documents que es presentaren com a proves en el plet. S'indica el número de foli en què comença el document, un petit regist d'aquest i l'any en què estava datat l'original:

fol. 1	Demanda	
fol. 26	Dispensa matrimonial de Miquel d'Olzinelles Sr. Torrebessona y Francesca d'Olzinelles	(1507)
fol. 27	Dispensa matrimonial de Simon d'Olzinelles y Francesca d'Olzinelles	(1533)
foli 29	Testament del doctor Bernat d'Olzinelles Sr. Catllar i Torredembarra	(1362)
fol. 33	Capítols matrimonials de Guillem d' Olzinelles Sr. Torredembarra i Clarevalls i Francesca Despens Sra. Torrebesses	(1355)
fol. 35	Aportació de béns al dot de Francesca Despens Sra. Torrebesses	(1355)
fol. 38	Venda de Torredembarra per Bernat d'Olzinelles Despens Sr. Torredembarra a Pere d'Icart	(1391)

fol. 42	Sentència de l'Infant D. Martí per rèdits de Torredembarra	(1391)
fol. 45	Sentència del veguer de Lleida per la dot de Francesca Despens Sra. Torrebesses	(1392)
fol. 47	Testament de Bernat d'Olzinelles Despens Sr. Torrebesses	(1429)
fol. 50	Donació de Mollerussa per Joana del Bosch al seu fill Bernat d'Olzinelles	(1429)
fol. 53	Donació de Torrebesses a Lluís d'Olzinelles Del Bosch	(1438)
fol. 55	Capítols matrimonials de Lluís d'Olzinelles Del Bosch Sr. Torrebesses i Francesca Gomar	(1424)
fol. 61	Valoració de béns de Pere d'Olzinelles Gomar Sr. Torrebesses	(1466)
fol. 67	Capítols matrimonials de Pere Lluís d'Olzinelles Gomar Sr. Torrebesses amb Joana Matheu	(1458)
fol. 71	Testament de Pere Lluís d'Olzinelles Gomar Sr. Torrebesses	(1496)
fol. 73	Capítols matrimonials de Miquel d'Olzinelles Matheu Sr. Torrebesses i Francesca d'Olzinelles Mahull	(1508)
fol. 75	Testament de Miquel d'Olzinelles Matheu Sr. Torrebesses	(1518)
fol. 76	Capítols matrimonials de Simón Joan d'Olzinelles Sr. Torrebesses i Francesca Bernarda d'Olzinelles Boxadors Sra. Mollerussa	(1531)
fol. 81	Testament de Simón Joan d'Olzinelles Sr. Torrebesses	(1549)
fol. 85	Concòrdia i capítols matrimonials de Simón Joan d'Olzinelles Sr. Torrebesses i Francesca Bernarda d'Olzinelles Boxadors Sra. Mollerussa	(1535)
fol. 88	Donació per Bernat d'Olzinelles Despens Sr. Torrebesses i la seva esposa Joana del senyoriu de Mollerussa al seu fill Bernat d'Olzinelles i Del Bosch	(1424)
fol. 92	Capítols matrimonials de Bernat d'Olzinelles Del Bosch Sr. Mollerussa amb Isabel de Mongay	(1424)
fol. 95	Testament de Bernat d'Olzinelles Del Bosch Sr. Mollerussa	(1463)
fol. 96	Capítols matrimonials de Francesc d'Olzinelles Mongay Sr. Mollerussa i Constanza Mahull	(1482)
fol. 99	Testament de Francesc d'Olzinelles Mongay Sr. Mollerussa	(1501)
fol. 102	Capítols matrimonials de Francesc d'Olzinelles Mahull Sr. Mollerussa i Margarita Boxadors i Desvalls	(1510)
fol. 105	Testament de Francesc d'Olzinelles Mahull Sr. Mollerussa	(1520)
fol. 108	Adjudicació de la herència de Francesc d'Olzinelles Mahull Sr. Mollerussa a la seva filla Francesca d'Olzinelles Boxadors	(1538)
fol. 113	Venda de la jurisdicció de Torredembarra per Carles I d'Espanya a Lluís d'Icart Sr. Torredembarra	(1523)

fol. 119	Època de venda de la jurisdicció de Torredembarra per Lluís Sánchez Tresorer Reial	(1523)
fol. 120	Partida de taula	(1524)
fol. 121	Venda per la Seu de Tarragona a Lluís d'Icart Baró de Torredembarra dels delmes de Clarà, Segúñoles i Clariana	(1559)
fol. 123	Època de la venda dels dits delmes	(1559)
fol. 124	Testament de Joan Cristòfor d'Icart Baró de Torredembarra	(1531)
fol. 125	Testament de Pere Joan d'Icart Baró de Torredembarra	(1422)
fol. 127	Poders de Jordi d'Icart Sr. Vespella	(1447)
fol. 129	Testament de Joan d'Icart Sr. Vespella	(1466)
fol. 130	Donació de Gabriel d'Icart Baró de Torredembarra al seu fill Lluís d'Icart	(1482)
fol. 134	Testament de Lluís d'Icart Baró de Torredembarra	(1531)

Del foli 136 al 402 hi ha la còpia del plet.

En el sisè foli hi ha un arbre genealògic de la família Olzinelles⁸, solament tres generacions, i un altre de la família dels Icart, des de Pere d'Icart fins Andreu de Queralt. Tot i estar plantejats com a arbres genealògics, assenyalant els descendents i els enllaços corresponents, presenta la particularitat que no indica les dates de naixement, defunció o matrimoni (com seria d'esperar), sinó que només indica la data en què el senyoriu de Torredembarra canvia de mans i quin descendent és l'hereu.

En un full solt sense relligar, hi ha un rebut de pagament del senyor Carles de Llupià al notari de la causa, Jaume Vila:

"Tinch rebut del sr. don Carlos de Llupia trenta dos lliures vuyt sous y nou diners y son per lo que ha ocupat lo compliment de la copia del proces de la causa se aporta en la Real Audiencia.

Vuy ha 26 de Agost 1662"

El fons documental dels Comtes de Santa Coloma de Queralt

Tot i que ultrapassa els motius del present treball realitzar un estudi exhaustiu del fons documental dels Comtes de Santa Coloma de Queralt, sí que considerem convenient aportar algunes notícies de la seva existència, indicant les institucions on aquest es conserva. Aquest fons senyorial, conformat al llarg dels segles pels diversos senyors de Queralt i els altres senyors amb qui emparentaren, és de consulta obligada per a qualsevol estudi històric de

Torredembarra. No hem d'oblidar que, mort el darrer dels Icart l'any 1658, Maria d'Icart i Joan de Reart, per matrimoni l'any 1663, emparentaren les dues famílies. La baronia i el senyoriu de Torredembarra restà supeditada a un títol més important, el de Comtes de Santa Coloma de Queralt. Per tant, els béns, entre els quals hi havia l'arxiu amb els documents que demostraven drets, propietats i jurisdiccions, passaren a integrar-se en el patrimoni dels Comtes. Així, en el fons, no solament hi ha documents posteriors a l'enllaç, sinó també anteriors a aquest, tant dels Icart [exemple: Testament de Joan d'Icart, batlle general de Catalunya. 1603, gener, 8.]⁹ com dels Olzinelles [exemple: Francesca, vídua de Guillem Berenguer d'Olzinelles, i els seus fills Bernat, Pere i Jaume venen a Pere Icart, de Falset, el Castell i el lloc de Torredembarra. 1391, març, 9].¹⁰

Sortosament, aquest important arxiu nobiliari català s'ha conservat al llarg dels segles, tot i que alguns documents s'hagin perdut irremissiblement, i el podem consultar en les diverses institucions públiques que el custodien. L'únic problema que se'ns presenta és la seva dispersió; per diversos motius el fons s'ha disgregat i es conserva fragmentat en diversos arxius i biblioteques. Segons apunta Manuel Fuentes i Gasó¹¹, d'acord amb la venda del 12 de maig de 1842, el comte Joan Baptista Maria III de Queralt i de Silva es comprometia a donar a Josep Safont "*todos lo títulos de propiedad y demas documentos, libros espéculos, índices y papeles que existan en los archivos de su principal el Exmo Sr. Conde de Santa Coloma relativos a las cosas, bienes, derechos y acciones contenidos en esta escritura de venta*". Posteriorment, a finals del segle XIX i XX, amb la venda del patrimoni dels Safont, sembla que la documentació fou venuda i passà a diverses mans.

Tot seguit donem una relació dels arxius i biblioteques que serveixen la documentació conservada:

- Arxiu Històric de Tarragona, dins dels fons de l'administració senyorial, conserva "El fons documental dels Comtes de Santa Coloma (1206-1847)", pergamins i documents en paper, que recentment ha estat catalogat. Hi ha una relació de tots els documents que afecten a la senyoria de Torredembarra. Un exemple de la seva importància, i riquesa d'informació, el trobem en el treball publicat *Torredembarra i Clarà medievals (segles XIII-XIV)*¹², on el corpus principal de l'obra va ser aquest fons documental.

En un treball de Daniel Piñol¹³, s'estudia el fons dipositat en aquest Arxiu i la dispersió del fons relacionat amb Santa Coloma i la seva baronia.

- Arxiu de la Corona d'Aragó, dins la secció diversos, conserva uns 2500 volums, en 75 lligalls, adquirits al senyor Mitjana l'any 1949, d'entre els segles X i XVIII referents a títols, actes privades i administració dels senyorius. Darrerament han ingressat 300 pergamins del fons procedents d'una subhasta.
- Arxiu de la Biblioteca de Catalunya, sèrie IV noblesa, conserva uns 23 m.l. de lligalls i llibres de la casa Comtes de Queralt. Tot i que manca un instrument de descripció més acurat, hi ha un inventari descriptiu que permet la seva consulta. Per la documentació que hem tingut ocasió de consultar, per a l'estudi històric de Torredembarra és important pel període comprès entre els segles XVIII - XIX.
- Arxiu Històric Comarcal de Montblanc, fons senyoriais, conserva documentació entre els segles XV - XIX. Aquest fons prové de dues adquisicions de diferent procedència realitzades pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya l'any 1990. L'inventari del fons està publicat a *Recull*, 3.¹⁴
- En la mateixa població de Santa Coloma, es conserva documentació: al Castell dels Comtes i a l'església parroquial (un centenar de pergamins entre els segles XIII i XIX) i a l'Arxiu Municipal.¹⁵

A tall de conclusió

Torredembarra, com les altres poblacions que passaren a formar part del Comtat de Santa Coloma, té la sort de comptar amb un ric patrimoni documental que permet endinsar-se en la seva història. Tot i que aquesta documentació es troba dispersa entre diversos municipis, la qual cosa sempre dificulta la seva consulta, per a qualsevol estudi comprès entre els segles XIII i XIX hem de tenir present que tenim un fons documental que és de consulta obligada.

Si bé a l'Arxiu Municipal solament es conserva el volum mencionat, aquest és prou important per a diversos estudis. D'una banda, amb el trasllat dels documents que s'aportaren al judici, podem conèixer millor la història dels Olzinelles i els Icart (ambdues nissagues, senyors de Torredembarra) i, de l'altra, altres fets més concrets com la venda del senyoriu de Torredembarra, la compra de les jurisdiccions per part del Icart, i, especialment, el plet que mantingueren sobre el senyoriu de Torredembarra entre els Olzinelles i els Llupià. L'estudi d'aquest plet hauria de completar-se amb el volum conservat en l'Arxiu Històric de Tarragona que hi fa referència.¹⁶

Notes

1. Fons: És el conjunt documental procedent d'una institució o persona, conservat en l'exercici de les seves activitats o de les seves funcions, fruit d'un procés natural en què el productor genera i conserva aquest fons. Exemple de fons que es conserven en l'Arxiu Municipal: Fons municipal, Fons Pere Badia Hospital de Caritat, Fons Patronat Antoni Roig, Fons CIT, etc.
 2. AMTO. Arxiu Municipal de Torredembarra. Adquisició d'un volum del plet per la baronia de Torredembarra 1950-1951.
 3. AMTO. Actes del Ple de l'Ajuntament 1949-1952. Núm. 52.
 4. En l'obra: *Guia abreviada del Archivo de la Corona de Aragón*. Dirección General de Archivos y Bibliotecas. 1958. Es menciona el Sr. Mitjana com a l'últim propietari del fons.
 5. AMTO. Adquisició d'un volum del plet per la baronia de Torredembarra 1950-1951. Manuscrit del senyor E. Mitjana de las Doblas, 4 de febrer de 1951.
 6. AMTO. Adquisició d'un volum del plet per la baronia de Torredembarra 1950-1951. Carta de l'Ajuntament al sr. Mitjana, 2 d'abril de 1951.
 7. AMTO. Actes del Ple de l'Ajuntament 1949-1952. Núm. 52.
 8. En Jordi Guasch, el cita en el seu treball *Els Icart de Torredembarra (1)* com a font consultada. A "*La Sínia*" Núm. 36. Ajuntament de Torredembarra, abril 2002.
 9. AHCM. Arxiu Històric Comarcal de Montblanc. Fons dels Comtes de Santa Coloma de Queralt. Documentació patrimonial. Reg.: 9, 3/1.
 10. AHT. Arxiu Històric de Tarragona. Fons dels Comtes de Santa Coloma de Queralt. Núm. 173.
 11. FUENTES I GASÓ, Manuel Maria: *El Castell, vila y terme del Catllar*. Ajuntament del Catllar, 1999. pp. 548.
 12. COMPANYS I FARRERONS, ISABEL. *Torredembarra i Clarà medievals (segles XIII – XIV)*. Ajuntament de Torredembarra. Tarragona, 1999.
 13. PIÑOL ALABART, DANIEL. "Unes notes sobre el fons de pergamins de Santa Coloma de l'Arxiu Històric de Tarragona", *Recull*, 6. Associació Cultural Baixa Segarra. Santa Coloma de Queralt, 1999, pp. 91-108.
 14. PORTA BALANYÀ, Josep M. "Inventari del fons dels Comtes de Santa Coloma de Queralt dipositat a l'Arxiu Històric Comarcal de Montblanc (Conca de Barberà)", *Recull*, 3. Associació Cultural Baixa Segarra. Santa Coloma de Queralt, 1995, pp. 205-235.
 15. AMSC. Arxiu Municipal de Santa Coloma. "*Llibre Major abon se contenen los actes faens per la justificació y proba del abre genealògich de la casa de Queralt y demás actes se encontraran en lo archiu que fan per las casas que vuy se troban unidas a la casa y comtat de Queralt*" (1705).
 16. AHT. Fons dels Comtes de Santa Coloma de Queralt. Núm. 252.
"1659, octubre, 24 – 1665, febrer, 25. Barcelona.
Causa entre Francesc d'Olzinelles, donzell de Barcelona i Carles de Llupià i la seva esposa, Cecília d'Icart, també de Barcelona, en relació amb la venda de Torredembarra a Pere d'Icart. L'esmentada causa havia estat iniciada per Joan Baptista d'Olzinelles i Cecília d'Icart i el seu fill Cristòfor el 1585.
La conclusió, extreta per l'escrivà de manament Francesc Delfau, apareix impresa. "
- En l'Arxiu Municipal de Torredembarra hi ha les còpies per consultar dels inventaris dels fons dels Comtes de Santa Coloma servats a l'Arxiu Històric de Tarragona, la Biblioteca de Catalunya i l'Arxiu Històric Comarcal de Montblanc.